

Edebiyatın Sisleri Arında Unutulmaya Yüz Tutmuş Bir Büyük Ustayı Hatırlatma Teşebbüsü: Nahid Sırrı Örik

Türk edebiyatında ve belki de dünyanın önde gelen başka edebiyat çevrelerinde hak ettiği ya da hak ettiğini düşündüğü değeri görmemiş, görememiş pek çok yazar vardır. Türk edebiyatı için konuşacak olursak; bugün çoktan edebiyatımızın kanonik eserleri olarak sayabileceğimiz metinlerin yazarları bu tabire uygundur. Yaşarlarken istedikleri değeri göremeyenler içinse Tanpınar'ın kendisi için kullandığı "sükût suikastı mağduru" ifadesi çok yerinde, çok anlamlı...

Öyle ya, Tanpınar'ın sağlığında hakkında yazılan yazılar iki elin parmaklarını geçmez muhtemelen, Oğuz Atay'ın bilinir tanınır olması ise vefatından ancak yedi sene sonrasına tekabül eder. Hoş; Tanpınar, Atay ve onlarla aynı kaderi yaşayarak içleri boşaltılan, gündelik entelektüel nutuklara bir tutam kadar eklenen yazarlar için belki de sükût suikastına uğramak daha anlamlı bile gelebilir, kim bilir...

Bu isimlerden biri de Nahid Sırrı Örik'tir. Osmanlı'nın son dönemlerini ve genç Cumhuriyet'in emekleme dönemlerini bizzat yaşayan, çevirmen ve yazar Nahid Sırrı Örik, yazdığı metinlerle belki de hak ettiği kadar konuşulmuyor bugün.

Nahid Sırrı Örik; 1895-1960 yılları arasında yaşayan, pek çok Avrupa kentinde bulunmuş, Cumhuriyet gazetesinde yazarlık yapmış ve Millî Eğitim Bakanlığında çevirmen olarak çalışmıştır. Ailesinin kökü saraya dayandığı için saray yaşamını ve bu yaşamın olumlu/olumsuz yönlerini çok iyi bilen Örik, elbette salt saray yaşamını değil, hem imparatorluk hem de cumhuriyet devrinin sıradan insanların dramlarını da eserlerinde yansıtmıştır.

İstanbul doğumlu yazar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında etkili olan bir edebiyatçı olarak bilinir. Eğitimi İstanbul'da tamamlayan Örik, bir süre Paris'te yaşamış ve burada Fransız edebiyatından etkilenmiştir.

Örik, daha çok roman, öykü ve oyunları ile tanınır. Eserlerinde Osmanlı'nın son döneminde geçen toplumsal olayları, ahlaki çöküntüleri ve aristokrat sınıfın çelişkilerini işler. En bilinen romanı "Sultan Hamid Düşerken"dir. Bu eserde İkinci Abdülhamid döneminin son günlerini ve Osmanlı saray hayatını etkileyici bir şekilde anlatır. Örik'in eserlerinde toplumsal eleştiri, birey-çevre ilişkileri ve tarihin birey üzerindeki etkileri öne çıkar. 1960 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Nahid Sırrı Örik'in iki eseri yakın bir geçmişte sinema filmi olarak beyaz perdeye aktarılmıştır. Bunlardan ilki Örik'in en önemli eseri "Sultan Hamid Düşerken" adlı romanıyken diğeri de "Kıskanmak" adlı eseridir.

Sultan Hamid Düşerken adlı romanında Örik, tarihimize 31 Mart Vakası olarak geçen olayları ve bu olayları doğuran süreci işlemiştir. Roman pek çok Örik metninde olduğu gibi bir kadın karakterin hırs ve ihtirası üzerinden de okunabilir. Tarihî roman olarak da okunabilecek bu eser, özellikle döneminin toplumsal yapısını, siyasetini anlamak için başvurulabilecek kurmaca eserlerdendir.

Benimse Örik metinleri arasında en çok önemseydiğim "Kıskanmak" adlı romanıdır. Bu romanda Örik; çok eski bir olguyu, düşman kardeşler motifini eserine konu edinmiştir. Habil ile Kabil kardeşlerin hikâyesine benzer bir yapı arz eden bu romanda Habil ile Kabil hikâyesinden farklı olarak bir erkek ile kız kardeşin hikâyesi söz konusu edilmiştir.

Kıskanmak romanının merkezinde Seniha vardır; Seniha kırklı yaşlara gelen, hiç evlenmemiş ve çirkin bir kadın olarak çizilmiştir. Ailesi tarafından evlenmesi bir şekilde engellenen, masraf olur düşüncesiyle okutulmayan ve ailesini kaybetmesiyle de yaşamını ağabeyi Halit'in insafına, merhametine ve varlığına bağlayan bir karakter olan Seniha, yine eski bir edebî motif olan "femina fatale"e tersinlemedir adeta. Güzel değildir, güzelliğiyle kimsenin aklını başından almaz fakat ihtirastır, kin doludur. Üstelik kini, kendisini okutmayan, evlenmesine mâni olan ailesinden çok yurt dışında eğitim gören ve ailesinden sonra hayatta kalan tek yakını olan abisine yönelmiştir. Öyle ki, abisinin mutlu olmasını istemez, ondan bir anlamda intikam almak derindedir ve bunun için de aradığı fırsatı abisinin güzel ve bakımlı eşi –yani kendisinin tam zıddı- Mükerrerrem sunar. Mükerrerrem abisini aldatmaktadır ve Seniha bunu en başından beri bildiği halde abisinden uzun süre saklar ve son kertede abisinin karısını öldürmesiyle ve hapse girmesiyle bir nebze olsun rahatlar. Bir anlamda Kıskanmak romanı çirkinin güzelden, cahilin okumuştan aldığı intikam olarak okunabilir.

Romanın sonu da döneminin anlayışından farklılıkla yaratılmıştır Örik tarafından. Kıskanmak romanının sonunda Seniha'nın öğretmen olması ve içinde barındırdığı kindar yapıyla Anadolu'da görev yapmaya başlaması, Cumhuriyet dönemi metinlerinde özellikle Reşat Nuri'nin *Çalılıkusu* ve *Acımak* romanlarında çizdiği kadın öğretmen profilinin tam tersi bir yapı teşkil eder.

Elbette Kıskanmak, bu kadar basit bir metin değildir, içinde barındırdığı maddi ve manevi çöküş hikâyeleriyle döneme de ışık tutmaktadır. Özellikle kadınların –ki şahsi düşüncem Türk edebiyatının günah keçileri de hep kadınlardır- zenginlik ve şatafata karşı savunmasızlıkları, iradesizlikleri Kıskanmak romanında da göze çarpmaktadır; Mükerrerrem zengin, Avrupalı ve yakışıklı Nüzhet'le yaklaşarak sadece aşkın peşinden koşmamış, Nüzhet'te yarattığı bir Batı mefhumuna teslim olmuştur.

Örik, kanımca eserleri feminist okumaya oldukça elverişli bir yazardır. Yukarıda zikredilen Kiskanmak'ın dışında *Kozmopolitler* romanı ve *Eski Zaman Kadınları Arasında* adlı hatıratı bu bağlamda araştırmalara mümbit bir zemin teşkil edebilir.

Ali Lidar, "Edebiyatın Sisleri Ardında Unutulmaya Yüz Tutmuş Bir Büyük Ustayı Hatırlatma Teşebbüsü: Nahid Sırrı Örik" <https://www.fikirtepediye.com/edebiyat/edebiyatin-sisleri-ardinda-unutulmaya-yuz-tutmus-bir-buyuk-ustayi-hatirlatma-tesebbusu-nahid-sirri-orik/> (Yayın Tarihi: 18 Ağustos 2024).